

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	3 " 30 "
" četert leta	1 " 70 "
" mesec	— " 60 "
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četert leta	2 " — "
" mesec	— " 70 "

SLOVENEK.

Označila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

St. 75.

V Celovcu v saboto 30. septembra 1865.

Tečaj 1.

Častita gospôda! Dragi slovenski rodoljubi!*)

T. W. Sprejel sem od koroških Slovencev častno naročilo, naj Vam, tu zbranim častilecem dike naše, slavnega Antona Martina, izgovorim preserčni bratovski pozdrav. Pravim: bratovski pozdrav. Saj je nam vsem „Slava“ draga mati, — saj smo se tu sešli, da v lepi slogi praznujemo spomin onega, ki je bil stebel slovenskega slovstva, hraber branitelj naše narodnosti, ki ga imenujemo vsi Slovenci po Notranje-avstrijskem svojega očeta. — Vvodni govor nam je z zanimivo in ganljivo besedo kazal velike zasluge dike naše za slovenski naš narod. Vendar dovoljite, blagi slovenski rodoljubi! tudi meni — najmanjšemu med vami, ki tudi danes še le pervikrat stopi na javni oder — da spregovorim nekatere besedice.

Vzvišeni knez in vladika, rajni Anton Martin Slomšek, bil je svetla zvezda na slovenskem nebu, ktera nam je v mračnem času delala pogum, kazala pravo pot, tolažila nas z juterno zoro. Pa prelepa zvezda ta je veliko prezgodaj za nas Slovence šla za gor. Ravno danes — v tej uri — minula so 3 leta, kar je Gospod tolikanj marljivega vinogradnika pred svoj prestol poklical. Zapustil nas je najverniši sin Slave; pa seme, ktero je sejal, še raste in rodi; od poti, ktero nam je kazal, še nismo zabredli: — duh Slomškov še med nami živi, in Bog hotel, da bi vekovito med nami bival!

Kakošen pa je bil duh Slomškov? — Duh Slomškov je bil duh pravega rodoljuba. — Glejte! Ko so slovensko zemljo še goste megle pokrivalo, po slovenskih livadah brili ostri, merzli vetrovi, začel je on prvi zopet kopati, zasajati in z velikim

trudom in skerbjô cvetice slovenske izrejevati. In ko je nastalo godniše vreme, vabil je zopet on prijazno na delo, manj izurjene delavce spodbujal in podpiral, sam pa povsod prvi bil in neutrudljivo delal. Kdo ni bral v „Večernicah“ ali „Drobtinah“, kterim je bil Slomšek, kakor se je sam podpisal, „starasina“, njegovega životo- ali življenjepisa, in ni spoznal, kako zelô je on ljubil svoj slovenski narod, koliko je za-nj žertvoval, koliko za povzdigo njegove omike se trudil? Kdo ni po tem takem ne bode iz celega serca pripoznaval, da je bil duh Slomškov duh pravega rodoljuba?

Duh Slomškov je bil tudi duh moške stanovitosti. Kake okoliščine so tlačile ubogi naš narod ob času, ko je začela Slomškova lira peti, ko je, sam še bogoslovec, svoje verstnike s slovenskim jezikom seznanjal, ko je prvo knjižico: „Molitvice in potrebni nauki za pridne mladence“ na svitlo dal, komu to ni znano? Bili so tedaj žalostni časi za Slovence. Pa našega slavnega Antona Martina niso odstrašile nobene zapreke; mirno pa neutrudljivo je delal, da bi ubogim Slovincem prisijalo milejše sonce, da bi se jim odperla naravna pot do omike. Pa toliko blagodušni moz, ki se je s tako gorečnostjo za povzdigo prave kerščanske in narodne omike — v prid in blagor človeštva in derzave — trudil, imel je tudi veliko nasprotnikov, skrivnih in očitnih, ki so njegove blage namene in prizadeve gerdili, potikali jim nevarne naklepe, napadali ga še na škofovem sedežu z jadrnimi besedami in pikali gal! Pa „kakor siva skala sred viharjev“, tako je tudi naš hrabri branitelj narodnosti terdno stal, ko so od vseh strani pušice nanj letele. Nič ga v njegovih blagih in pravičnih prizadevah ni zmoglo zamoglo, kajti duh Slomškov je bil duh moške stanovitosti.

Duh Slomškov je bil pa tudi duh bratovske sloge in vzajemnosti. Le po-

glejmo vse Slomškovke knjige, ali so morda pisane le za Stajerce in ne timveč za vse Slovence in v taki besedi, da jo lahko razumevajo vsi Slovenci po Notranje-avstrijskem? Ali se niso „Drobtince“ na celo Slovenijo ozirale? Še več! Da samo navodim, kar je 26. oktobra l. 1862 na tem mestu častiti gospod Fr. Kosar govoril: „Slomškovo keršansko rodoljubje se ni dalo omejiti tesnim mejam slovenskim. Njih široko serce je objemalo z enako ljubeznijo vse Slovence, katoliške kakor nekatoliške. Zato je cerkvena rana nesročnega razkolništva Njih bogoljubno serce čez vse bolela. Da bi si jo polajšali, sklenili so novo bratovščino molitve (za verozakonsko zedinjenje vseh Slovanov) pod obrambo s. s. slovenskih apostolov Cirila in Metoda med Slovani vpeljati“, kar se je tudi zgodilo.

Slavna gospôda! Častiti rodoljubi! Vidite, kakošen, da je bil duh Slomškov. Duh bratovske sloge in vzajemnosti.

Hvaležni smo tudi mi koroški Slovenci slavni mariborski čitavnici, da je napravila svečanost v spomin toliko zaslužnemu in blaženemu rodoljubu v mestu, kjer je njegova prezgodnja gomila. Pa najboljši spomin bodemo obhajali, ako tudi mi v duhu Slomškovem napredujemo, ako se namreč tudi mi ne sramujemo svoje dežele, svojega rodú, svojega materinskega jezika, ako neprestrašeno naprej stopamo po poti, ki pelje do bliagra domovine in naroda: ako delamo v obče vsi avstrijski Slovani skupej — posebej in sosebno pa mi Slovenci — složno in vzajemno.

Kdo pa je posebno poklican, da napreduje v imenovanem duhu? Mili Slovenci! vsi, vsi — od pravega do poslednjega — moramo v tem duhu napredovati! Vsak izmed nas naj sam pri sebi in sebi priseže, ravno tako napredovati, kakor bi bil sam in bi sam vse storiti moral. Če vsak posamesen Slovenec tako stori, bode se kmalo

*) Govor za besedo v Mariboru v Slomškov spomin. Vredn.

Besednik.

Družba sv. Mohora.

(Dalje.)

Premilostljivi naš knezoškof soradovoljno vse storili, česar je bilo treba, da se društvo sv. Mohora spreoberne v družbo ali bratovščino sv. Mohora in 5. junija 1860 razposlali ta le pastirski list:

Valentin.

po božji milosti in usmiljenju knezoškof Kerški, bogoslovja doktor itd. itd.

Društvo sv. Mohora, „ki je izdajalo bukve za slovensko ljudstvo“, se je svojevoljno razdružilo. Zraven pa je Nas več družnikov serčno prosilo, naj napravimo cerkveno bratovščino ali družbo, ktera bi Slovence po notranjem Avstrijskem v pobožnosti vadila, zraven pa tudi med njimi dobre katoliške bukve razširjala. Da se ta hvalevredni namen doseže, smo sklenili katoliško bratovščino sv. Mohora osnovati, in smo svetega Očeta Papeža prosili, naj to cerkveno bratovščino potrditi in družnikom svetili odpustkov podeliti blagovolijo. Sv. Oče

Pij IX. so našo prošnjo uslišali in nam odgovorili, kakor se tukaj bere:

Pius P. P. IX.

Ad Perpetuam Rei Memoriam.

Cum, sicut accepimus, in Civit. Gurensi pia et devota utriusque sexus Christifidelium Confraternitas sub invocatione S. Herma-gorae canonice erecta seu erigenda existat, cujus Confratres et Consorores quam plurima pietatis et charitatis opera praesertim pro Fide catholica asserenda consueverint seu intendunt, Nos, ut Confraternitas hujusmodi majora in dies suscipiat incrementa, de Omnipotentis Dei misericordia ac P. P. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christifidelibus, qui dictam Confraternitatem in posterum ingrediantur, die primo eorum ingressus, si vere poenitentes et confessi SSmum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, Plenariam, ac tam descriptis quam pro tempore describendis in dicta Confraternitate Confratribus et Consororibus in cujuslibet eorum mortis articulo, si vere quoque poenitentes et confessi ac Sacra Communione reflecti vel quatenus id facere nequiverint, saltem contriti nomen Jesu ore si potuerint, sin minus corde devote invocaverint, etiam Plenariam, nec non eisdem nunc et pro tempore

existentibus dictae Confraternitatis Confratribus et Consororibus etiam vere poenitentibus et confessis ac Sacra Communione reflectis, qui praefatae Confraternitatis Ecclesiam si adsit, secus respectivam Parochialem Ecclesiam die festo S. Herma-gorae vel uno e septem diebus continuis immediate subsequentibus ad uniuscujusque Confratris et Consororis libitum sibi deligendo devote singulis annis visitaverint, ibique pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, ac Sanctae Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, quo di praefatorum id egerint, Plenariam similiter omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Insuper dictis Confratribus corde saltem contritis Ecclesiam ut supra, secus respectivam Parochialem Ecclesiam in quatuor aliis anni feriatis vel non feriatis seu Dominicis diebus, per memoratos Confratres semel tantum etiam eligendis et ab Ordinario approbandis ut supra visitantibus et ibidem orantibus, quo die praedictorum id egerint, septem annos totidemque quadragenas; quoties vero Missis aliisque Divinis officiis in Ecclesia seu Capella vel Oratorio Confraternitatis pro tempore celebrandis et recitandis interfuerint, aut quascumque Processiones de

pokazala celota, ki združuje silovito moč. Če pa temu nasproti vsakdo — sam sebe izvzemši — na druge se zanaša, s časom nobenega drugega ni, in vse ostane pri starem. Nikar ne devajmo rok križem, kakor da bi imelo in moglo boljše samo od sebe priti. Vsakoršno odlašanje nas le bolj vlevari in zaspalnica v staro navado, pa tudi v stari nemili stan. Tudi sedanje zunanje okoliščine nas vabijo, da se spametujemo in preskerbimo slavni naši carevini in milemu našemu narodu lepšo bodočnost in to se bode le zgodilo, ako delamo složno in vzajemno. Kdor se sedaj ne zdrami, zgubil je prej ko ne že vsakteri domoljuben čut. Oporavimo se in razženimo tropo puhlih predsodkov, spoznajmo naš sedanji stan in kako bi si ga mogli zboljšati, zbrisimo madež mnogih žalostnih let iz slovanske zgodovine! Če tako postavno, neprestano in v pravem domo- in rodoljubju složno in vzajemno napredujemo, bode zraven nas in za nami prirastel rod, ki bode nas, svoje prednike, blagoslavljal.

Posebej pa se obračam do vas, slovenski starši. Pa kaj, on, ki je bil najboljši oče svojim ovčicam, naj do vas govori. „Slovenski starši“, tako so rajni Slomšek binkoštni pondeljek l. 1838 v Blatnogradu ali Možburzi na Koroškem z lece govorili, „slovenski starši, ki slovenski znajo, pa svojih otrok slovenskega jezika ne učijo, taki so nehvaležni hišniki, ki svojim otrokom drago domačo reč, slovenski jezik, zapravijo, ki so ga jim njih dedi izročili. Podobni so taki očetje in take matere slabim gospodarjem, ki svojo očetovo gospodarstvo prodajo, drugo pohištvo kupujejo, poslednjič pa večidel beraško palico najdejo. Materinski jezik je najdražja dota, ki smo jo od svojih staršev zadobili; skerbno smo ga dolžni ohraniti, olupšati in svojim mladim zapustiti.“ — Zatorej, dragi slovenski starši, vtemeljitelji prihodnjih rodov, skerbite, da se bodo vaši otroci doma in v šolah, ponavljam: tudi v šolah, izrejevali v slavo slavne matere Slave, da jej bode zvesti, pošteni sinovi, sposobni branitelji. Storite tako, in vaši otroci se bodo vas še zmirej v ljubezni spominjali, ko od vaših kosti ne bode več pepela. Ponavljali bodo vaše besede z ginjenim srcem, ravno kakor so rajni vladika Slomšek v svojih govorih svojo drago mamico in njene besede pogosto in radi omenjali.

Obračam se drugič do vas, mili mi prijatli, mladenči slovenski in „hčeri-ce zale naroda slavite!“ Mlado serce živo bije, pripravno je za blage vtise, lahko ga širi in navdušuje visoka misel. Oj zabranimo v to serce pot slabim razvadam,

napolnimo ga s pravim rodoljubjem, pa gojimo ovi plamen z razumom, da ga noben ptuj vpliv zadušiti ne bode mogel, in da nas bode še v sivi starosti ogrevall!

„Le bistrimo si glave, ne dremajmo zaspani, Drugim rodom pridani!“

tako nam kliče rajni Anton Martin Slomšek. Po njegovem izgledu si pa danes tudi obljubimo: „oj ljubi, lepi in pošteni slovenski materni jezik! v katerem sem prvič svojo ljubeznjivo mater in očeta klical, v katerem so me moja mati učili Boga spoznavati, v katerem sem prvič svojega Stvarnika častil; — tebe hočem kakor naj dražji spomin svojih staršev hvaležno spoštovati in ohraniti, za tvojo čast po pameti in kolikor premorem skerbeti; v slovenskem jeziku se s svojimi ljubimi brati in sestrami najraje pogovarjati, in želim, kakor hvaležen sin svoje drage matere, da, kakor je moja prva beseda slovenska bila, naj tudi moja poslednja beseda slovenska bode!“ *) —

Slednjič se obračam do vas in vas lepo prosim, čč. gg. duhovniki, uradniki, župani, učitelji in druga gospóda, „pomagajmo vsi — od prvega do poslednjega — da se na višo stopinjo omike in veljavnosti povzdigne naš slovenski narod in slovenski jezik; pomagajmo vsi, da se skorej postavi narodni dom, v katerem bode srečno in slavno prebival narod slovenski!“ **) Skažimo se hvaležni zemlji, ktera nas je rodila in ktere kruhek mi jémo. Doversujemo blago voljo presvitlega, vsem národnom milostljivega cesarja, kteremu naj po vseh slovanskih deželah njegovih tisočero odmeva: Slava!

Ti pa, blagi vladika, ki gledaš ljubeznjivo znač oblakov na nas, ti nam bodeš vedno izgled pravega rodoljuba in državljana, in s kipečim srcem ti zakličem čez grob od vseh rodoljubov, posebno pa še od koroških Slovencev: Slava, vekovita slava!

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele n-že-avstrijske.

Iz Dunaja. ▽△ (Centralisti in avtonomisti. Oboji nič prida. — Bogovič.) Centralisti so pač čudni vitezi! Da ne bi bili časi tako resnobni, smejali bi se, da bi morali popokati. Prej so jo v enomer trobili, da so le oni edino pravi „Verfassungsfreund“ in Bog ve, kaj še vse. Štem toliko pomenljivim izrekom so sicer enmalo potihnili, začeli pa so tolikanj bolj trobiti, da so pred vsem pravi „Grossösterreicherji.“

*) „Drobtince“ za leto 1849, str. 7.

**) „Slovenec.“ l. teč., št. 32. „Narodni dom x.“

ki za veliko in mogočno Avstrijo skerbé in delajo. Drugi tedaj, ki ne spadajo k njihovemu kardelu, niso za ustavo in tudi ne za veliko in mogočno Avstrijo! Čudni vitezi! Žalostno je le, da jih je še vedno toliko, ki jim vse do pikice verjamejo in potem razdražbe delajo in tako marsiktero dobro reč že v začetku zaduše. Da bi tako ne bilo! Tako se na priliko zdaj večkrat kaj o štajerskih avtonomistih bere. O njih drugega posebnega ne vemo, razun tega, da so za porazumljenje z Ogrri in sicer na dualistični podlagi, in da federalizma nočejo. Zde se mi tudi čudni vitezi, kajti mislijo se pogajati in delati — brez Slovencev, s kterimi v eni isti deželi živé, ki sicer niso sijo enaka bremena, enačih pravic pa jim toliko slavljani avtonomisti ne privoščijo. V tem obstoji najberže njihov tajni program, od kterega se tolikanj obeta. Ne porečem pa preveč, ako jih v eno versto z dunajskimi „žalostnimi“ vitezi postavim. Prej ko ne bo treba ž njimi dobro meče sukati, predno spoznajo in priznajo Slovcem tudi enake pravice. Pišejo sicer na svoja bandera „avtonomijo“ in tacih lepih reči več, v djanju pa so vse kaj drugega. „Na sadu smo jih spoznali“, zatorej jim ne upamo dosti. Kdor ni za enakopravnost na vse strani, ta ne pobira z nami, ta raztresa, — ta ni za nas in nam tudi nič dal ne bo, naj je še tak pa tak avtonomist — po imenu! — Govori se, da se je g. Smerling pervesedništvu najviše sodnije odpovedal. Federalisti ga ne bomo pogrešali. Da bi bili kteremu nižemu uradniku toliko obrekovanih primkov v koš nametali, kakor so jih Smerlingovemu ministerstvu, n. pr. da je bilo brezvestno, da je svoje dolžnosti zanemarjalo in se celo zoper cesarja in državo pregrešilo itd., takšen bi gotovo raji v 9. deželo šel! — G. Mirko Bogovič je tukaj, da se posvetuje o državnopravnih zadevah. —

Dežele notranje-avstrijske.

□ **V Celovcu.** (O razstavi nekaj. Obiskovaveci. Suša.) V četrtek se je slovesno odperla celovška kmetijska razstava. Hiteli smo jo pogledat, in veselí nas povedati, da smo vendar pred vsem drugim zapazili dva slovenska napisa. G. učenik Tarman ima „bučele“, stotnik g. Smerček pa „svila“. Razstava sama pa ima 10 oddelkov, ki so na prostornem kraju takajšnjega strelišča kaj pripravno razversteni. V naglici povemo le to, da je oddelek „svila“ kaj izverstno lep in na vso moč hvaljen. Tudi živina, kar je je, zlasti pa biki in voli, je lepa in je vredna, da se pogleda. Gledavcev ali obiskovavecev prihaja dosti in za-

licentia Ordinarii facienda, Snumque Eucharistiae Sacramentum tam in Processionibus quam cum ad Infirmos, aut alias quocumque et quandocumque pro tempore deferetur, comitati fuerint, vel si impediti Campanae ad id signo dato semel Orationem Dominicam et Salutationem Angelicam dixerint, aut etiam quinquies Orationem et Salutationem eadem pro animabus defunctorum Confratrum et Consororum hujusmodi recitaverint, aut quocumque aliud pietatis vel charitatis opus exercuerint, toties pro quolibet praedictorum operum exercitio sexaginta dies de injunctis eis seu alias quomodolibet debitis poenitentis in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Quas omnes et singulas Indulgentias, peccatorum remissiones ac poenitentiarum relaxationes etiam animabus Christifidelium, quae Deo in charitate conjunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari posse impertimur. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut si alias dietis Confratribus et Consororibus praemissa peragentibus aliqua alia Indulgentia similis perpetuo vel ad tempus nondum elapsam duratura concessa fuerit, illa revocata sit prout praesentes Aplica auctoritate revocamus, utque si dicta Confraternitas alicui Archicon-

fraternitati aggregata jam sit vel in posterum aggregetur aut quavis alia ratione uniatum vel etiam quomodolibet instituat, priores et quaevis aliae Litterae Aplicae illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso nullae sint. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XVIII. Maji MDCCCLX. Pontificatus Nostri: Anno Decimoquarto.

L. S. Pro Dno Cardinali Macchi m/p.

J.B. Brancaloni Castellani m/p.

Po tem takem so sveti Oče Papež to bratovščino ne samo le poterdili, temuč jej tudi posebnih milost in gnad podelili. Zatoraj tudi njene od Nas poterjene postave, ktere smo tudi svetemu očetu predpotožili, na znanje dajemo, naj jih natančno spolnujejo vsi, ki so že k bratovščini pristopili, ali vpridhodnjič k nji pristopijo.

§. 1. Namen družbe sv. Mohora je: Podpirati pobožno, lepo obnašanje in ohranovati katoliško vero med slovenskim ljudstvom; v ta namen se bodo na svitlo dajale in razširjevale med Slovenci dobre katoliške bukve.

§. 2. Kako stopi in se sprejme kdo v to družbo? Pravico v to bratovščino stopiti ima vsak katoliški kristjan obojnega spola, vsakega stanú in vsake starosti, da le dotične dolžnosti spolnovati more in hoče.

Sprejme se pa vsak v to bratovščino s tim, da se pri kakem družbinem predstojniku oglasi in se njegovo ime v družbine bukve zapiše.

Kdor se je v to družbo tako sprejel, ostane njen družnik tako dolgo, dokler očitno ne naznani svoje volje, iz družbe stopiti, sam pri kakem predstojniku ali pa dokler se zavolj zanemare družbinil; dolžnost iz bratovščine ne dene.

§. 3. Dolžnosti družnikov:

1. Vsak družnik naj vsak dan moli „En Očenaš“, Eno Češčeno Marijo in zraven naj pristavi besede: „Sveti Mohor, prosi Boga za nas“; to naj odmoli v namen: da se katoliška vera sploh, posebno pa med slovenskim ljudstvom ohrani in razširja.

Vsak duhovnik, ki pristopi, naj pa še zraven tega tudi, ako je mogoče, 12. julija, kakor na praznik sv. Mohora, mašuje za vse žive in mrtve družnike.

2. Vsak družnik plača tedaj, kedar v družbo stopi in potem vsako leto naprej, en goldinar avstr. veljave, da družba more na svitlo dajati dobrih bukev. Kdor po večkratnem opominjevanju svoje letnine ne plača, se ne bo več imel in štel za družnika; dalje se pa zavolj tega ne bo več tirjeval ali pa toževal.

puščajo jo zadovoljni in veseli. Vodstvo kmetijske družbe tedaj ni prave zadelo, ker ni hotlo za vse reči slovenskih napisov p-skerbeti in tako narediti, kakor je bilo v Mariboru. Naj je pa ne zamudi nikdo pogledat priti. — Te dni je bilo več slovenskih domoljubov iz Kranjskega tukaj. Izmed njih so obiskali našo čitavnico gg. dekan Grašič, župnik Pintar Lovro in kaplan Oblak s Ternovega. Med prijaznim pomenkovanjem nam je preteklo nekaj ur, da nismo vedeli kdaj. Živili! — Dežja še vedno ni. Suša prihaja čedalje večja. Po nekterih krajih so se tudi že studenci in vodnjaki posušili. Seje pa se tako težko, da ni za povedati. Tedaj slišiš enega za drugim pravi: Kaj bo? Kaj bo?

Iz celovške dekanije. Δ (Vetrinj, Hodišče in Škofiče pa slovenščina). Tudi v teh krajih je bila slovenščina v veliki nevarnosti. Ponemčeno mesto Celovec je blizo in od tod veje tudi v te kraje nemški duh. V Vetrinju je velika tovarna ali fabrika, ktere posestnik je nemške misli in duha. V Vetrinju in v Hodiščah so do leta 1848 stolovali grajščinski uradniki, ki bi bili radi vsod slovenščino v žlici vode potopili. Povsod so bili nemškutarski župniki in učeni, ja dolga leta so imele šole celovške dekanije za okrajnega šolskega ogleda — terdega Nemca! — Pa vse to ni moglo zadušiti in umoriti slovenskega duha. — Slovenci še živijo, se zbuja in se od dne do dne bolj zavedajo svoje slovenske kervi in besede. Nemški in ponemčeni uradniki so l. 1848 zibnili, — ponemčeni župniki in učeni so pomerli, — posestnik velike tovarne in njegova družina se slovenskemu duhu in jeziku kažejo pravični, — in število tistih abotnih slovenskih kmetov, ki so le v nemškem duhu in jeziku si slavo in veljavo iskali, vedno pojemajo. Po nemških pridigah, ki so včasih v Vetrinju bile v navadi, nikdo ne prša več, — v šolah se podučuje v obeh jezikih, se ve da najpopred v materinem slovenskem in po tem tudi v nemškem, tudi slovensko peti vadijo se šolarji.

Kar bi bilo želeti, je samo to, da bi se ljudje tudi slovenskega branja lotili, naj bi že brali slovenske časnike ali pa druge slovenske bukve. Pa tudi pri tej strani se na bolje suče. Začelo se je v Vetrinju; tam najdemo že štiri družnike sv. Mohora in med njimi so: g. župnik M. Holiber, g. srenjski župan G. Učič, g. učitelj J. Wieser in posestnik Š. Zima. Rekel bi, da so to pervaki med vsemi slovenskimi farani, po katerih izgledu se bojo ravnali gotovo tudi drugi. Tudi „Slovenec“ je našel v dveh iztisih pot v Vetrinj. Da bi se v Vetrinju le tudi vernilo prelepo slovensko petje,

ktero je nekdaj po celem slovenskem Koroškem slovelo po vsej pravici. Gerla za petje in volja do petja so tukaj; da bi le kdo bil, ki bi jih vadil v slovenskem petju. Imamo upanje do g. učitelja, da se bode tudi tega dela poprijel. V sosednjih Hodiščah pevci že od nekada daleč okoli slovijo, — pa le to je škoda, da so jim bolj nove in tako lepe slovenske pesmi večidel še nezane. Kar se pa od Hodiščanov in Škofičanov po pravici čudimo, je to, da pri družbi sv. Mohora ni vpisana dosedaj še živa duša. Obe fari imate slovenske šoli, mladi svet že zna lepo slovenski brati, kolika škoda, da nič ne ve o prelepih in podučljivih knjižicah imenovane družbe.

Gg. župnika obeh far sta vneta in marljiva duhovnika, — g. župnik Link imajo tudi „Slovenca;“ zatorej pričakujemo, da dobi družba sv. Mohora v obeh farah prihodnje leto svojih družnikov. Hodiška fara šteje med svojimi farani več gospodov, ki znajo prav dobro brati in pisati in slovijo okoli in okoli kot bistre in prebrisane glave. Kolika sreča bi bila za celo sosesčino, ko bi se ti gospodje prav poprijeli slovenskega branja in bi tudi druge k temu naklonili. Gospod župan Kues, gospod posestnik Seebacher: Slovenski narod se more le na podlagi maternega slovenskega jezika izomikati in na višo in boljšo stopinjo povzdigniti! Kdor k temu pripomaga, ta in le ta je prvi prijatelj ubogega ljudstva slovenskega! —

Iz Perave. J. G. (Šola v Lipici in na Rudi). Ko sem v 73. listu „Slovenčevem“ prebral dopis iz Predoselj, ki nam naznanja blagorodno djanje ondašnjega mecena g. barona Zoiza, namenil sem se tudi jaz svetu povedati, kar sem nedavno nekaj čul nekaj pa videl v velikovski dekaniji na Rudi, potlej pa v Lipici. Minulo je 3 mesece, kar sem se poslovil od Rujanov in ondodnih šolarjev. Kar pridem 11. septembra zopet po svojih opravilih v Lipico. Minula je četrta ura popoldanska, ko se pripeljem do Broda na Dravi. Brodnik mi pove, da je v Lipiški šoli sklepno izpraševanje. Podvizam se, da ne bi vsega zamudil, ker me je mikalo slišati, kako se odrezujejo nekdaj moji šolarji. Zamudil sem vse drugo, samo petje sem še čul. Peli so pa: „Kje so moje rožice?“ potlej pa „cesarsko“, slednja se je pela po nemški. Pokazala so se mi tudi šolska darila, izvrstno lepe povesti, lično vezane, pa v serce me je zbudilo, ker ni bilo nobenih slovenskih bukev vmes. Zlaltua gospa, ki še tudi po smrti svojega blagega gospoda grofa na svoje stroške vzdržuje lipiško šolo, menda nima žive duše, ktera bi jej odkrila, česa je treba sedanje

čase. Gotovo bi njeno blago srce čutilo z narodom, med katerim živi in nje bistri um bi spregledal, kako koristno in vpešno da je uk osnovati na narodno podlago in podpirati ga s knjigami domačega jezika in domačega zapopadka.

Kaže se njena prijaznost do nedolžne mladine, ker visoka gospá ima navado vsako leto po šolskem izpraševanju napraviti lipiškim šolarjem in šolarcem gostijo v Globočnem — Tiefenbach — v gostivnici rajnega župana Plešivénika, ki je v Dravi lansko leto vtonil.

Bog jo ohrani zdravo še kaj let, zakaj Lipičani se bojé, da bi se jim po njeni smrti utegnila slaba goditi.

Poglejmo pa še na Rudo v šolo. Tukaj sem izpraševanje že zamudil; vendar — ako po zunanjih znamenjih sodim, je tukaj srenja vneta za blagor šolske mladine, da gotovo malokje tako. Od spomina, tiste nesreče, ki je po zimi to šolo zadela, ni bilo več nobene sledi. Rane na stropu so bile zaceljene, stebri, ki so slabe namete podpirali, bili se odsranjeni in šola tako prijazna, svetla in z zelenjem okiňčana, da je bila podobna bolj sobani gosposki za raj pripravljene, kakor priprosti kmečki šoli. Na stenah ste viseli v zlatih okvirih prijazni podobi presv. cesarja in cesarice Elizabete, avstrijske matere. Mislil sem si, da, kjer sta ta dva, tam se spoštujejo tudi pravice narodov, enakopravnost, tam se čislajo tudi in posnemajo čednosti našega pravičnega vladarja in mile vladarice. In res se nisem zmotil. Zvedel sem namreč mnogo hvale vrednega o radodarnosti ondašnjega gospoda župana, Jan. Mlačnik-a, potlej pa gosp. Kleprnika, ki je okrajni šolski nadzornik in ki ga je „Slovenec“ že enkrat pohvalil. Kar je storil gosp. Anton baron Zois v Predosljih, blizo tako je storil omenjeni župan na Rudi na praznik sv. Alojzija letos. Po sv. maši, pri kateri sta tudi pričujoča bila šolski nadzornik in župan, šli so učenci s svojo zastavo na županov vrt ali pa prav za prav na keglisčce, kjer je bilo prav po gosposko pogrnjenih miz za kakih 130 otrok. Kar Ruda stoji, še menda ondodnih otrok kaj tacega ni doletelo. Po gostiji so letele srebrne dvajsetice, kakor pesek med otroke. Vsacega je kaj doletelo. Marljivost in skerb za šolo bi jaz štel med najlepše lastnosti srenjskih predstojnikov, in kjer se take lastnosti najdejo, morajo se očitno razglaševati, da bi jih posnemali nemarljivi. Darežljivost srenjčanov spodbada pa tudi delavnost učnikov. Videl sem, kako se je gosp. Pintar, učitelj na Rudi, ves božji dan po izpraševanju radostno smejal, ker mu je gosp. župan par težkih srebrnjakov v roke stisnil in

3. Vsak družnik se zaveže, da si bo po svoji moči in po svojih okoliščinah prizadeval, naj se dobre bukve med Slovenci razširjajo; vendar ta zaveza ni taka, da bi kdo svojo vest težil in sigrehov nakladal, če tega ne dela.

§. 4. Dobički družnikov:

1. Vsak družnik, ako vestno spolnuje pogodbe, postane deležen vseh odpustkov, ki so jih sv. Oče Pij IX. v svojem pismu od 18. maja 1860 podeliti in so tile:

a) Popolnoma odpustek na dan, ko kdo v bratovščino stopi, ako se zgrevano spové in sv. rešnje Telo vredno prejme.

b) Popolnoma odpustek za smertno uro vsakemu, ako se zgrevano spové in sv. rešnje Telo vredno prejme, ali pa, če tega storiti ne more, vsaj presladko ime Jezus zgrevano izgovori, ali pa vsaj v sercu pobožno izdihne.

c) Popolnoma odpustek vsakemu družniku, ako se zgrevano spové in sv. rešnje Telo prejme in na dan sv. Mohora ali pa na eden kateri si bodi izmed sedem sledečih dni braterno cerkev, ali pa, če je ni, svojo farno cerkev obišče in tam pobožno moli za edinost keršanskih vladarjev, za pokončanje vseh krivover in za povišanje sv. katoliške cerkve.

d) Odpustek sedem let in 280 dni (sedemkrat štirideset dni) štirikrat vsako leto ako družnik kak vsedenj dan ali kako nedeljo braterno cerkev, če pa je ni, kako drugo od škofa poterjeno cerkev, kakor zgoraj, obišče in pobožno moli.

e) Odpustek šestdeset dni, kolikorkrat je družnik pri sv. maši ali pri kakem drugem cerkvenem opravilu v braterni cerkvi ali kapeli pričujoč; ali pa kolikorkrat kako od škofa poterjeno procesijo ali presv. rešnje Telo, naj se že v procesiji okoli nosi ali kakemu bolniku na dom nese, pobožno spremlja, ali pa, če tega storiti ne more, vsaj tedaj, ko zvon zasliši, en Očenaš in češčena si Marija, požebra; ali pa pet Očenašev in pet češčena si Marija, za vse rajne družnike odmoli ali pa slednjič ktero si bodi dobro in ljubeznjivo delo stori. Ti odpustki vsi se zamorejo po priprošnjutudi za verne duše v vicah zadobiti.

2. Vsak družnik se udeleži vseh molitev in daritev ss. maš, ki se v namen te družbe opravljajo.

3. Od vsakih bukev, ki jih izda družba, dobi vsak družnik po en iztis za svoje plačilo. Kdor pa letnino plača po dvoje, troje itd., dobiva tudi po dvoje, po troje itd. izdanih bukev.

4. Vsak družnik ima pravico, take spise, ki se mu za slovensko ljudstvo potrební ali koristni dozdevajo, družbinim odbornikom priporočevati, naj jih na svetlo spravijo.

§. 5. Voditev družbe.

1. Kakor cerkvena družba te škofije stoji ta družba vselaj pod nadgledstvom knezoškofa Kerškega, in pod vodstvom od ravno tega knezoškofa poterjenega odbora, ktereга si v Celovcu stanujoči družniki izmed sebe izvolijo.

2. Po krajih, kjer so fajmošter družnik, so oni tudi njen predstojnik za svojo farno. Ako pa niso družnik, izvoli družbini odbor koga drugega (ako mogoče, kakega duhovnika) za predstojnika. Ta oskerbljuje družbina opravila; on prejema nove družnike, jim izročuje družbine bukve, in pobira in zarajtuje njih letna plačila.

S tim pričujočim pismom v večni spomin na znanje dajemo napravo, dovoljenje in postave te družbe, ktero poterdimo s svojim podpisom in škofijskim pečatom.

Dano v Našem škofijskem sedežu v Celovcu 5. julija 1860.

Valentin s/r.

knezoškof.

(Dalje pride.)

nadjamo se, da se tudi za naprej ne bo ustrašil šolskega truda.

Iz Štajerskega. 26. sept. — k. (Mariborska beseda Slomšek-u v spominu.) Venke besede, ki jih nam vsako leto napravi mariborska čitavnica, niso samo zmirom jako zanimive po izvrstnem petju in govorih, temuč so tudi zelo koristne in imenitne za razvijanje in okrepčanje narodnih idej pri vseh štajerskih Slovencih. Kdo se radostno ne spominja prekrasnih slovesnost v poslednjih treh letih? Pred l. 1861 nismo nič slišali od Slovencev v Mariboru! Imeli smo to mesto za nemško ali vsaj čisto ponemčeno. Naenkrat raznese se veseli glas, da mislijo nekteri tamošnji domorođci osnovati čitavnico in res, preden so se bila pravila potrjena od deželnega poglavarstva, je že mariborska čitavnica začela svoje delovanje. Da pa je mogoče bilo, tukaj na slovenski meji in v času za napredovanje slovenske narodnosti, najneugodnišem, tako važno napravo utemeljiti, imamo se le zahvaliti pogumnosti in neutrudljivi delavnosti in darežljivosti tamošnjih domorođcev gg. Dr. Srnca, Dr. Pavliča, Dr. Prelog-a, prof. Majciger-ja in Šuman-a in vrlih Čehov Jedlička in Chocholovšek-a. Te in druge moči povzdignile so čitavnico, da si je že upala l. 62 sijajno praznovati svojo prvo obletnico in tako pokazati mariborskemu mestu, da stoji na slovenski zemlji in da mi nikakor nismo volje, se še dalje za Dravo umakniti in prepustiti Nemcem ta krasni in rodovitni kos naše dežele. Znano je, kakošen hrup da je nastal po tej besedi po nemških časnikih in še celo tiskarna pravda se je vnela. Prišli so bili k tej prvi besedi tudi slovenski prvaki Dr. Bleiweis, Dr. Toman in mnogo drugih znanih domoljubov, in posebna navdušenost, kakor bi treba bilo se pripraviti na krvavi boj, navdala in vnela je srca vseh pričujočih. Od zdaj bila je mariborska čitavnica faktum, katero se ni več dalo tajiti, in če je tudi manj udov štela, kakor druge čitavnice, so pa ti bili tem bolj iskreni in — ker složni, tudi močni. Koj leto potem praznovali smo tisočletnico sv. bratov Cirila in Metoda z veliko slovesnostjo, kakoršne še menda ni bilo na slovenski zemlji. Več ko 7000 ljudi, med njimi mnogo hrvatskih bratov, se je zbralo na lepo okinčanem prostoru, zunaj mesta pod milim, jasnim nebom in se veselilo v duhu složnosti in vzajemnosti. Tudi lansko leto ni mirovala mariborska čitavnica, preden ni napravila zopet v poletnem času svojim udom in prijatelom večje besede, ktera se je posebno odlikovala po izvrstnem in umetnem petju. In spet prešlo je leto. Na političnem polju zgodilo se je med tem velike, važne spremembe. Odstopil je minister Šmerling in z njim padel je centralistični februarni patent. Te ga veselila se je večina avstrijskih narodov, posebno pa mi Slovenci in Slovani sploh, ki smo tolikanj hudobnega preganjanja in zatiranja pretrpeli od Šmerlinga in njegovih kreatur. 20. septembra je presviti naš cesar ustavil ozi državni zbor in tedaj tudi februarni patent in poklical vse svoje narode v deželne zборе, naj se sami med seboj porezumejo in pogodijo. 24. septembra pa bila je napovedana beseda v Mariboru, v spomin prvega n.ših rojakov, slavnega Antona Martina Slomška, kateri je pred tremi leti ravno o tem času, prezgodaj za nas štajerske in tudi vse druge Slovence umrl. Ker Slomšek v Mariboru še nima dostojnega spominka in se od druge, od taiste strani, od ktere bi se prav za prav to moralo dočakovati, nič ni storilo, je energično mariborska čitavnica to stvar v svoje roke vzela in odločila, da čisti dohodki besede naj bodo začetek matici, iz ktere se sčasom postavi v Mariboru Slomšku vreden spominek. Lepi namen besede, veseli, že dolgo zaželeno politične spremembe in naključba, da je ravno zdaj tudi razstava kmetijskih in obrtnijskih pridelkov *) v Ma-

riboru, po vsem tem bilo je pričakovati, da se bo velika množina vdeleževala te besede. Naša nada se je res tudi spolnila, kajti privrelo je k tej slovesnosti tolikanj naših rojakov iz vseh slovenskih dežel, iz Štajerskega, Kranjskega in Koroškega, da je veliki za besedo pripravljene prostor ves pretesen bil in tudi prvi namen besede se je spolnil, ker je neki še čez stroške ostalo več ko 300 gld. kot začetek matice za Slomškov spominek.

(Konec prih.)

V Ljubljani 27. septembra. Y. (Naša bolnišnica.) Zopet imam vam naznaniti prigodbo, o kterej se je mnogo govorilo po vsem mestu, in ktera je izbudila povsod, najbolj pa med narodnjaci, veliko nevoljo. Obesila se je namreč 20. t. m. neka žena v tukajšnji bolnišnici na razredu za blazne ali norce. Dva dni pred to dogodbo prišla je v bolnišnico in g. Kesbacher — kateri bi jo bil imel preiskati in ji zapisati kaj — pustil jo je samo, brez da bi bil kaj zapisal, v celici. Povedati vam moram tukaj, da gosp. Kesbacher je trd Nemec in ne zna skorej nič slovenskega, timveč znan je ko najhujši sovražnik vsega, kar je slovensko. Ne bo se potem nobenemu čudno zdelo, kako da je mogoče, da se godijo take žalostne nesreče v naši bolnišnici. Ta, o kterej vam ravno pišem, je že četrti letos. Meseca marca l. l. namreč si je narezala vrat neka žena tudi na Kesbacherjevem razredu; imela je še seboj spričevalo, da je perijodično nora, za kterega se pa menda g. Kesbacher ni pečal, kajti pustil jo je na mediciničnem razredu. Po sreči so jo še našli dosti zgodaj, da je ozdravela. Druga nesreča bila je ta, o kterej je že „Slovenec“ govoril, ko je namreč na g. Fuchs-ovem razredu skočil nek mož — kterega on zarad neznanja slovenskega jezika ni spoznal za norega — skoz okno in si je nogo tako polomil, da so jo morali 2krat odžagati. Tretje nesreče sicer niso krivi zdravniki, timveč pomanjkanje reda; padla je namreč junija meseca po nesreči neka žena skoz okno in se je ubila. Zadnjega samomora pa, kakor tudi poprej omenjenih dveh nesreč, ktere po sreči niso tako žalostno iztekle, kriva sta le zdravnika Fuchs in Kesbacher, tako vsaj celo naše mesto misli in govori; — radi prekličemo, ako se nam drugače dokaže.

(Konec pride.)

Iz radoliškega okraja. Š. (Šole in slovenščina. Letina. Nikar v Ameriko!) Naj vam spet kaj malega pišem. Farne šole imajo zdaj počitnice. Končna izpraševanja so bila zlasti pri večih šolah kaj slovesna. Veseli nas povedati, da slovenščina povsod lepo napreduje, in da je veselje poslušati, kako otroci lepo odgovarjajo in v naukih napredujejo. Radoliški dekan, g. Š. Volk, spodbujajo, kar morejo, učnike in otroke. Slava jim! Res, da je še dosti tacihi, ki po maslu nemške kulture hrepene in segajo, ali upamo, da bode kmalo bolje. — Tudi tu je strašna suša. Že blizo 5 tednov ni bilo dežja. Otave ni nič. Tudi pašče zdaj ne bo, če skorej dež ne pomoči. Jede ali ajde bo pa nekaj, ravno tako tudi sadja. Skerbi pa nas, kaj bo po zimi in kako bomo živimo prerediti in — davke plačevali. Ljudje so zelo nezaupljivi. Vse bi rado v Ameriko šlo, samo da bi zemljišča, prodati mogli. Ali ni ga kupea. Menim pa, da bi se morali vpokojiti in doma pridno delati. V Ameriko je deleč deleč in nevarno. Ostanimo torej domá, z božjo pomočjo se bo že danes ali jutri na bolje obrnilo! —

Dežele trojedine kraljevine.

Skupščina Varazždinska odpravila je na svitl. kralja deputacijo, ktera naj se mu zahvaljuje za dano spet avtonomijo in za rehabilitirane gospode, zraven pa tudi prošnjo, naj se županijski administrator Pogleđić odpravi. Prihodnjic bolj obširno o tem.

* 26. avgusta je sklenila Goriška gimnazija šolsko leto, viša realka pa 31. — Na gimnaziji je bilo konec leta 396 učencev. Vpisnine je bilo plačane 228 gld. 90 kr. a. v. Šolnina je znašala v l. polletju 1260 gld., v 2. pa 919 gld. 80 kr., skupaj: 2179 gld. 80 kr. Rednih učencev je bilo z vodenjem vred 15, postranski 3. Letnik ima na čelu nemški sestavek „Schiller's Wallenstein.“ Eine Vortragsprobe. Spisal prof. Hohenwarter, potem 6 (nemških, slovenskih in italijanskih) maturitetnih nalog 3 letošnjih osmošolcev, češ, da ljudje vidijo, kako daleč so prišli v maternem in družih jezicih 3 učenci med 24, kteri so od 88 (toliko jih je namreč l. 1858 v l. razredu bilo) do VIII. razreda vspeli. — V realkinem sporočilu nahajamo spis: „Beitrag zur Theorie und grafischen Darstellung der Kegelflächen.“ sp. g. Jož. O. Streissler. Učiteljev je bilo vseh skupaj 14, učencev pa 206. Šolnina znaša 1291 gld., od ktere gre v mestno kaso 586 gld. — Tako piše „U. G.“ Vredništvo „Slov.“ pa še s pohvalo navaja, da „slovenščina“ v programu ni v kak kotič stisnjena, ampak da ima z drugimi predmeti enako častno mesto.

* Ko so Kerški knez in vladika na Vratih (Thörl) birmovali, se piše „Novicam“, pokličejo pred se občinske staršine (Gemeindevorsteher). Tu začne eden izmed njih žlobodovati, da bi se v vratiškej slovenskej učilnici slovenskim otrokom v slovenščini, ktero razumejo, nič ne razlagalo, temoč samo v nemščini, ktere ne razumejo. Siromak morebiti misli, da bodo slovenski otroci bolje zastopili in se lažeje učili, ako se jim v tujem jeziku bode vse razlagalo. Knezoškofo ga prijazno pa vrlo dobro zavrnejo, rekoč blizo tako-le: „Nauk se mora početi vsegdar v materinskem jeziku, pri slovenskih otrocih vsegdar po slovensko, in potlej, kadar so se v materinskem, slovenskem jeziku dobro navjele, potlej pa se lahko podučuje brati, pisati in računati po slovensko in nemško. Materinski jezik se nima zametovati. Jaz sem rojen Nemec, so djali prevzvišeni knezoškofo, pa sem se tako pravilno naučil slovenščine, da sem, rojen Nemec, v celovškem semenišču slovenske bogoslovce v slovenščini podučeval.“ — Da bi si pač povsod te lepe pa resnične besede k sercu vzeli ter po njih ravnali!

VABILO.

Meseca oktobra se začne 4. četertletje in čas novega naročevanja. Zatorej tudi „Slovenec“ Slovence prijazno vabi in prosi, naj bi se nanj pridno naročevali. To četertletje kaže se nam kaj imenitno. Deželni zbor sedmigrški je že sklican, skorej bosta tudi Hervaški in Ogerski. Imenitne reči se bodo unkraj Litave snovale in obravnavale, Avstriji v srečo ali — v pogubo. „Slovenec“ bode vse redno in jederno donasal pa ditu pretresoval. Naši deželni zbori takraj Litave bojo se tudi sklicali in obravnavali tehtne reči in zadeve. Kdor ima le količkaj domorodnega duha, ne sme svojih oči zatiskovati in svojih rok križem deržati. Tudi „Slovenec“ bode dobro pazil, kaj se govori in kaj se sklepa, posebno po deželnih zborih notranje Avstrije. Neustrašeno bode nasvete in sklepe preresetaval in spodbijal vse, kar bi moglo Slovence biti nevarno ali škodljivo in žaliti njih pravice. Beseda „Slovenčeva“ bode vselej lahko razumljiva, svobodna, jasna in krepka. Slovenci podpirajte „Slovenca“ in naročujte si ga pridno: prosimo!

V Celovcu 20. septembra 1865.

Vredništvo.

Gradec: 43 25 11 67 27.

Prihodnje srečkanje je 7. oktobra 1865.

Ravno so začeli „Slovenca“ tiskati, kar se je mašina zlomila; zavoljo tega se je „Sl.“ zakasnili.

*) O tej v prihodnjem listu.

Pis.